

بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر کیفیت معماری

The Social and Cultural factors that Influence Urban Architecture and Appearance

دکتر جواد شریف زاده^۱، سمکو شیخی^۲

۱- استادیار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی مرکز ارومیه، Jshn_1@hotmail.com

۲- دانشجوی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی مرکز ارومیه، mshty80@gmail.com

چکیده :

مهمترین و اصلی ترین عملکرد بازارها، عملکرد اقتصادی آنها می باشد، ولی دنیای درون بازار مملو است از عملکردهای مختلف، که کاربری تجاری و مغازه ها آنها را به هم متصل کرده اند. از گذشته مساجد بازارها نیز صرفاً محل انجام فرایض دینی نبوده اند، بلکه محلی بودند برای گردهم آمدن بازاریان و تبادل اخبار روز و تعاملات اجتماعی و فرهنگی و هم چنین آشنایی بازاریان با احکام شرعی داد و ستد. انعطاف در اجزای بازار دیده می شود. نقاط و فضاهای جاذبی مانند آب نماها و یا حوض هایی که در گذشته در محل اجتماع و استراحت مردم قرار داشتند دارای ویژگی های لازم برای آماده سازی فضا در محیط های عمومی برای تبدیل شدن به فضایی پاسخ دهنده در تجمع عموم بودند. نحوه صحیح پاسخگویی فضا در این محیط ها به مسائل فرهنگی و اجتماعی مجموعه را رشد خواهد داد چرا که لازمی بقای چنین مجموعه هایی حضور و اجتماع پذیری محیط برای انسان است. در حقیقت انسان ها عامل حیات در بازارها محسوب می شوند. فعل معماری شکل دادن به مکان زندگی انسان است پس مستلزم توجه همزمان به دو عامل شکل و زندگی است. مکان رابطه ای تنگاتنگ با جزئیات داخلی آن دارد آن چه از آن به عنوان معماری داخلی یاد می شود دنیای وسیعی از عوامل تاثیرگذار و تاثیر پذیر محیطی است که رابطه ی نحوه ی نگرش و پیاده سازی آن بر گسترش عوامل اجتماعی و فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش توصیفی تحلیلی می باشد که با بهره گیری از اسناد کتابخانه ای، به گردآوری و تحلیل داده ها مورد نیاز پژوهش پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: فضاهای عمومی، اجتماع پذیری، معماری بناهای مسکونی، فرهنگ و نظارت اجتماعی، معماری شهری.

۱- مقدمه

شهر پدیده‌ای پویا و در حال تحول است، از این رو سیمای کلی شهر نیز دارای همین ویژگی بوده و همواره در حال تغییر خواهد بود. این تغییرها تحت تأثیر شرایط اجتماعی و فرهنگی گاه سریع و گاه کند هستند. تیبالدز نیز بر این نکته تأکید داشته و بیان می‌دارد که "شهرها و محیط‌های شهری ذاتاً و پیوسته در حال تغییر و تحول هستند. این‌ها محیط‌هایی پویا و نه ایستا هستند و بر همین اساس، این موضوع باید در روندهای طراحی، ساخت و مدیریت در نظر گرفته شود." (تیبالدز، ۱۳۸۳: ۱۱۱)

شکلی که شهر در حال حاضر از آن برخوردار است به هیچ روی نه شکل گذشته و نه شکل آینده آن است اما متأثر از گذشته و تأثیرگذار بر آینده می‌باشد و مسلماً زمان، بسیاری از ویژگی‌های آن را تغییر خواهد داد. تغییر غیر قابل اجتناب است ولی در مکان‌هایی که همه ساختمان‌های قدیم از بین بروند مردم احساس ناامنی می‌کنند و رشته اتصال آن‌ها به رای همیشگی از هم گسسته می‌شود. بنابراین، باید برخی از ساختمان‌هایی که دارای ارزش‌های تاریخی یا معماری و متعلق به همه دوره‌ها هستند را همواره حفظ کنیم. (همان: ۱۱۱)

تداوم کیفیت‌های کالبدی که به هماهنگی سیمای شهری می‌انجامد در ایجاد احساس تداوم تاریخی و فرهنگی اثر بسیار دارد. این امر خود متأثر از شرایط و ارزش‌های اجتماعی‌ای است که ضمن مداخله و ساخت و ساز توسط معماران و سازندگان مورد توجه قرار می‌گیرد. شهر "خوب" توانایی انطباق با نیازهای در حال تغییر و شرایط اجتماعی - اقتصادی در حال دگرگونی را دارد. این وظیفه طراحی شهری است که اطمینان حاصل کند تغییرات عینی کالبدی شهر با روند تغییر انتظارات اجتماعی فرهنگی شهروندان از سیمای شهر هماهنگی داشته باشد و بافت کلی شهر بتواند به طور مداوم و بدون اینکه مزاحمتی برای کیفیت عرصه عمومی شهر ایجاد کند را با شرایط جدید تطبیق دهد.

طراحی شهری باید فرایند مستمری در انطباق کالبد شهر با نیازها و خواست‌های در حال تغییر شهروندان در چارچوب تغییر اجتماعی - اقتصادی را فراهم کند. بدین ترتیب مطالعه و وضعیت شهر در یک مقطع خاص زمانی نشان می‌دهد که کدام ویژگی‌های محلی و اصول طراحی را باید در آن به کار بست. همچنین بررسی الگوهای کالبدی نشان می‌دهد که کدام ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی، بر جامعه و بر کیفیت کالبدی شهر تأثیرگذار است. فرهنگ به عنوان مهم‌ترین عامل موثر بر کیفیت کالبدی و انسجام سیمای بصری دارای اهمیت است که در اینجا به بررسی و مرور نمونه‌هایی از اثر فرهنگ بر هماهنگی و انسجام سیمای بصری می‌پردازیم. در این مقاله از میان این عوامل موثر بر کیفیت سیمای شهری، به بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی پرداخته می‌شود.

۲- فرهنگ و نظارت اجتماعی

مفهوم فرهنگ همراه با مفهوم جامعه، یکی از مفاهیمی است که در جامعه‌شناسی کاربرد زیادی دارد. فرهنگ عبارت است از ارزش‌هایی که اعضای یک گروه معین بدان باور دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند در نوشتار حاضر نخست به بررسی مفهوم فرهنگ پرداخته و سپس اثرات آن بر کالبد را بررسی می‌کنیم. فرهنگ